

Зборник радова конференције “Развој астрономије код Срба III”
Београд 25-28. април 2004,
уредник М. С. Димитријевић
Публ. Астр. друш. “Руђер Бошковић” бр. 6, 2005, 351-353

ПРИЛОГ ЕТНОАСТРОНОМСКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА У ВАЉЕВСКОМ КРАЈУ

НИКОЛА БОЖИЋ

*Астрономска група, Друштво истраживача “Владимир Мандић Манда”,
Бирчанинова 128б, 14000 Ваљево, Србија
e-mail: bozicn@EUnet.yu*

Резиме. Одсек за астрономију Друштва истраживача “Владимир Мандић Манда” из Ваљева започео је 1997. истраживачки пројекат “Етноастрономска истраживања у Србији”. До сада су покривене области Ваљева, Копаоника и Пирота. Овде су дати подаци о веровањима у Ваљевском крају везаним за астрономске појаве.

1. УВОД

У Друштву истраживача “Владимир Мандић Манда” из Ваљева од самог оснивања, 1969. године, ради више различитих истраживачких група, како оних које се баве природом, тако и оних које проучавају друштво и његову историју и наслеђе. Због тога је од самог оснивања Астрономска група (1973. година) поред својих астрономских посматрачких програма имала и веома добру сарадњу са Етнолошком групом.

Од 1997. године континуирано се реализује пројекат “Етноастрономска истраживања у Србији”, чији је циљ сакупити грађу о народним веровањима о астрономским појавама на територији целе Србије. До сада је покривено неколико различитих региона: ваљевски крај, Копаоник и околина Пирота (Божић, 1999; Божић, 2002; Божић, 2003).

Како су ова истраживања постојала и много пре почетка овог пројекта, у архиви Друштва истраживача се налази више елабората, необјављених радова, као и радова који су објављени у интерним публикацијама Друштва истраживача. Како желимо да објединимо све прикупљене податке у овом раду презентујемо резултате сакупљене у периоду пре 1997. године, а које смо пронашли у архиви Друштва. Поред тога додати су и резултати неких скорашњих истраживања.

2. МЕТОДА

Метода у свим овим етноастрономским истраживањима је била интервјуисање. При томе се водило рачуна о избору испитаника, јер је било неопходно да то буду старије необразоване особе, како би утицај савремених схватања био сведен на најмању могућу меру, а “старо” схватање и веровање што аутентичније (Божич, 1999).

Анкетари су у мањим групама обилазили домаћинства. Започињан је неформалан разговор, а затим се постепено прелазило на тему. Било је важно да испитаници схвате да је за ово истраживање важно “народско” тумачење, а не научна истина.

3. РЕЗУЛТАТИ

У овом раду су приказани само прикупљени подаци који нису објављени у оквиру пројекта “Етноастрономија у Србији” или они подаци који допуњују објављене резултате.

Месец и Сунце

Постоји веровање да Месец представља мушкарца, јер његове “шаре” представљају силуету или лик мушкарца.

По изгледу Месеца може се предвидети какво ће сутра бити време. Тако, ако су му “рогови” окренути према земљи, биће лепо време, а ако је обрнуто онда ће време бити лоше. Такође ако се Месечеви “рожчићи” савијају један према другом, верује се да ће наредни месец бити сушан. А ако се око Месеца навуче “ограда” (хало) биће кише.

За сетву је најбоље да се обавља при пуном Месецу, док током младине (7 дана) не треба ништа сејати, јер се верује да ће род само да расте и цвета, али неће давати плода, а такође би пшеницу могао појести жижак.

Помрачења Сунца и Месеца предсказују нешто лоше. Као наслеђе турске владавине, а због турског симбола полумесеца, помрачење Месеца значи нешто лоше за Турску или уопштено за непријатеље српског народа, а помрачење Сунца за наш народ и државу.

Планете и звезде

Наш народ не прави разлику између звезда и планета па их и ми обрађујемо заједно и то под називом звезде.

По именима наведене су Даница (још и Јутарња звезда, и Вечерњача, мада су то по народном схватању различите звезде), Влашићи и Северњача.

Метеори и комете

Као и планете и метеоре и комете у народу зову звезде.

Метеоре називају звезде падалице и оне углавном симболизују нешто лепо, нпр. испуњење неке жеље, или то да се неко ослободио из заробљеништва.

Комете називају репате звезде или репатице. Њих се народ углавном боји, и оне као и помрачења носе лош предзнак.

4. ЗАКЉУЧАК

Презентовани резултати потврђују прикупљене податке у каснијем периоду или се уклапају у њих. Због тога овај рад допуњује скорије објављене податке и на тај начин заокружује слику о народним веровањима о астрономским појавама у ваљевском крају.

И у овом случају се у великом броју одговора провлаче библијски мотиви, а утицај периодичних астрономских дешавања на свакодневни живот је приметан.

Литература

- ***: 1984, Народна веровања у Пријездићу, *Зборник радова*, 6, Друштво истраживача "Владимир Мандић Манда", Ваљево.
- ***: 1985, Духовна култура села Рајковић, *Зборник радова*, 7, Друштво истраживача "Владимир Мандић Манда", Ваљево.
- ***: 1986, Народни обичаји и веровања на подручју Става, *Зборник радова*, 8, Друштво истраживача "Владимир Мандић Манда", Ваљево.
- Божић, Н.: 1999, Народна веровања о астрономским појавама, *Зборник радова*, 14, Друштво истраживача "Владимир Мандић Манда", Ваљево.
- Божић, Н.: 2002, Етноастрономска истраживања на сеоском подручју Ваљевских планина, *Публикација Астрономске опсерваторије Београд*, 72.
- Vožić, N.: 2003, Ethnoastronomical researchs on the area of Zavojsko lake (Piro, Yugo-slavia), *Publications of the Astronomical Observatory of Belgrade*, 75.
- <http://wwwj.ethnoastronomy.cjb.net>

A CONTRIBUTION TO ETHNOASTRONOMICAL INVESTIGATIONS IN VALJEVO REGION

The Department of Astronomy of Research Society "Vladimir Mandic Manda" from Valjevo start with research project "Ethnoastronomical Research in Serbia" in 1997. During these years this research covered few regions: Valjevo, Kopaonik and Pirot. This kind of researches were implementing before this Project, since foundation of the Department 1973. In this paper are published data about people's belief about astronomical phenomena which are collected during this early period, and were not published yet, as well as some new, recently collected data.